

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Fen Temelli ve Disiplinlerarası Okul Bahçesi Programının Bazı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımları Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi

Mustafa ÜREY¹, Salih ÇEPNİ², Selahattin KAYMAKÇI³

¹KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Öğretmenliği ABD, TRABZON

²Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Öğretmenliği ABD, BURSA

³KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD, TRABZON

murey01@gmail.com, cepnisalih@yahoo.com, kaymakci37@yahoo.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Serbest Etkinlik Çalışmaları Dersi (SEÇD) kapsamında geliştirilen fen temelli ve disiplinlerarası Okul Bahçesi Programı'nın (OBP) programda yer alan bazı sosyal bilgiler öğretim programı kazanımları üzerindeki etkisini farklı değişkenler açısından değerlendirmektir. Çalışmada denk kontrol gruplu ön test-son test deseninin kullanıldığı yarı deneysel yöntem kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Trabzon il merkezindeki "A" ortaokulunun 6 farklı şubesinde öğrenim gören toplam 187 5. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin 93'ü kontrol grubunda yer alırken, 94'ü deney grubunda yer almaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen Sosyal Bilgiler Dersi Akademik Başarı Testi (SBDABT)'nden faydalanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 15.00 paket programı ile değerlendirilmiş ve verilerin analizinde t-testi, kovaryans analizi (ANCOVA) ve iki yönlü varyans analizi (ANOVA) testinden yararlanılmıştır. Çalışma sonunda, OBP'nin sosyal bilgiler dersine yönelik kazanımlar açısından öğrencilerin akademik başarılarının artışına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu katkının özellikle

erkek öğrenciler ve öğretim kaynaklı davranış problemi sergileyen öğrenciler lehinde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Serbest Etkinlik Çalışmaları Dersi (SEÇD), Okul Bahçesi Programı (OBP), Disiplinlerarası Öğretim, Sosyal Bilgiler Dersi.

Evaluating of Science Based and Interdisciplinary School Garden Program's Effects on Some Objectives of Social Studies Program

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the effects of School Garden Program (SGP) which is science based and interdisciplinary and developed within the scope of Free Activity Course (FAC) on some objectives of social studies program. In the study, equivalent control group quasi-experimental model was used. The sample of the study comprised in total 187 5th graders, studying at 6 different classes of "A" middle school, located in Trabzon city center in the 2010-2011 academic year. Control group comprises 93 students while experimental group comprises 94 students. Social Studies Academic Achievement Test (SSAAT) was used as a data source. Collected data were analyzed with SPSS 15.00 by using t-test, ANCOVA and two-way ANOVA. The results of the study showed that SGP increased the 5th graders' academic achievements on the related objectives of social studies program. Also, this increasing was generally seen on boys and indifferent students to the course.

Key Words: Free Activity Course (FAC), School Garden Program (SGP), Interdisciplinary Teaching, Social Studies Course.

GİRİŞ

Zamana ve toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenen eğitim-öğretim faaliyetleri, 21. yüzyıla girdiğimiz bugünlerde amaç ve uygulama yönünden değişime zorlanmıştır. İnsan hakları, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve toplumun sosyo-ekonomik statüsündeki değişimler, eğitimden beklentilerin artmasını sağlamıştır. Bunun bir sonucu olarak da geleneksel eğitim anlayışı üzerindeki baskı giderek artmış ve eğitim-öğretim faaliyetleri bireyin güncel yaşamına entegre edilmeye çalışılmıştır. Okulların, resmi öğretim programlarıyla bireyi tek başına hayata hazır hale getiremeyeceği ve "çocuğun eğitiminde kendisinin de görev alması gerektiği" düşüncesi klasik öğretim programlarına baskı uygulayarak öğrenci merkezli etkinliklerin temel alındığı programlara geçişi hızlandırmıştır (Ağaoğlu, 2002;

Binbaşıoğlu, 2000; Duruhan ve Demir, 2005; Karaküçük, 1999; Schorling, 1998). Türkmen (2010), mevcut öğretim programlarının, özellikle hayatta karşılaşılabilecek sorunların neler olabileceği ve karşılaşılan bu sorunlara karşı nasıl davranış gösterileceği noktalarında eksik kaldığını ifade etmektedir. Bu durum, öğretim programlarının daha çok disiplinler uygulamalar içermesine ve dolaylı olarak bireysel farklılıkların ihmal edilmesine ve tek boyutlu bireylerin yetişmesine neden olmaktadır (Aktan, 2007). Bu noktada, disiplinler arası yaklaşımı benimseyen öğretim programlarının önemi ön plana çıkmaktadır (Ürey, 2013).

Ülkemizde ve dünyada, bir disiplin üzerinde uzmanlaşmaya dayalı öğretim programları önemini hala korumakla beraber, giderek artan bir eğilimle yerini disiplinlerarası öğretim programlarına bırakmaktadır (Aktan, 2007). Disiplinler arası yaklaşım, öğrenme deneyimlerinin öğretmen tarafından iki veya daha fazla özel disiplinin içeriğinin, kavramlarının, genellemelerinin ve düşünme süreçlerinin harmanlanması ve bilinçli bir şekilde planlanması olarak tanımlanabilir (Jacobs, 1989). Disiplinler arası öğretim programlarıyla farklı disiplinlere ait aynı tema, konu, problem vb. ile ilgili kazanımların bir bütün olarak ele alınması, öğrencinin bilgiyi anlamlandırması, ilişkilendirmesi ve üst düzey zihinsel becerilere ulaşması bakımından oldukça önemlidir. Bu kapsamda günlük yaşamda karşılaşılan problemlere çözüm yolları üretmeye çalışmak disiplinler arası bir yaklaşım ile mümkün olabilmektedir. Çünkü günlük yaşamda karşılaştığımız problemler birbirinden kopuk değildir ve bu problemlerin etkin çözümünde farklı disiplinler bir arada kullanılmaktadır (Türkeli, 2002). Bu anlamda disiplinler arası öğretim, öğrencilere yaşam deneyimleri sunmakta ve bu deneyimler yoluyla elde edilen bilgilerin özümsemesine olanak sağlamaktadır (Akt. Taşdemir ve Taşdemir, 2011). Öğrencilerin problem çözme becerilerine olan ilgilerini arttırmak ve günlük yaşam problemlerine etkin çözüm yolları üretebilmek için disiplinler arası öğretim yaklaşımına olan ilgi her geçen gün daha da artmaktadır (İşler, 2004). Disiplinler arası yaklaşımın kullanıldığı öğretim uygulamalarında temel amaç, çeşitli disiplinlere ait bilgilerin belirli bir amaç doğrultusunda kullanılmasıdır (Yıldırım, 1996). Bunu gerçekleştirmek için öğretimin (etkinliklerin, temaların, konuların vb.), belli aşamalara göre tasarlanması gerekir. Bu amaçla Jacobs ve Borland, disiplinler arası yaklaşıma göre dört aşamalı bir program geliştirme modeli tasarlamışlardır (Akt. Jacobs, 1989). Bu modele göre; birinci aşamada, konu (tema, ders alanı, olay, sorun veya bir problem) seçilmelidir. İkinci aşamada, konu ile ilgili alt konular ve ilişkili olabileceği disiplinler tespit edilmelidir. Üçüncü aşamada, konular ve disiplinler ilişkilendirilmelidir. Son aşamada ise uygulama için aktiviteler yazılmalıdır

(Akt. Güven ve Hamalosmanoğlu, 2012). Ürey (2013) de yapmış olduğu çalışmada benzer aşamaları kullanarak Okul Bahçesi Programı (OBP)’ni geliştirmiştir.

OBP, merkezde ana disiplinin yer aldığı ve çevresine ara disiplinlerin serpiştirildiği disiplinler arası bir öğretim programıdır. OBP, öğrenme ortamı olarak sınıf içi, sınıf dışı ve birleştirilmiş sınıf uygulamalarını önermektedir. Program aracılığı ile daha çok yaratıcı ve eleştirel düşünebilen, sorumluluk alan, iletişim kurabilen, derslere karşı olumlu tutum geliştiren, okula uyum sağlayabilen ve güncel yaşamları ile öğrendikleri arasında ilişki kurabilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu program aracılığıyla öğrenciler bir yandan okul bahçesinin uygun bir alanında, bulundukları çevreye uygun bitkilerin ekim-dikim ve bakım faaliyetlerini yürütürken, bir yandan da yapmış oldukları çalışmaları diğer derslerdeki ilgili konularla ilişkilendirmektedirler. “Okul Bahçesi” uygulamasına benzer çalışmalar ülkemizde “İyileştirme Bahçesi” adı altında pek çok hastane ve özel eğitim alanlarında gerçekleştirilmektedir (Akin, 2006; Bulut ve Göktuğ, 2006; Çukur ve Özgüner, 2008; Özdemir ve Yılmaz, 2009; Özgüner, 2004). Bahçelerin özellikle bireylerin psikososyal gelişimleri üzerindeki etkisini inceleyen bu araştırmalarda daha çok kuramsal çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalarda amaç, toplum dışına itilmiş ya da psikolojik olarak rahatsızlık yaşayan bireylerin rehabilitasyonunu sağlamaktır. Amerika, Kanada ve Avustralya gibi çok kültürlü ülkelerde ise bu uygulamalar okullara taşınmış ve okullarda toplumsal uyum problemi yaşayan ve sınıf içi problem davranışlar sergileyen ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin kültürel ve toplumsal entegrasyonunda kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemizde ise okul bahçesi uygulamaları henüz yeni olup, bu tür uygulamaların tarım eğitimi (Haşiloğlu, 2009; Çepni, Aydın, Haşiloğlu ve Ürey, 2012) ile sınırlı kaldığı görülmektedir.

Yapılan çalışma kapsamında faydalanan OBP ile disiplinler arası bir öğrenme ortamı oluşturulmaya çalışılmış ve öğrencilerin derslere ait kazanımlara ulaşmalarının yanında yaparak ve yaşayarak ilk elden deneyimler yoluyla bir takım sosyal ve bireysel beceriler geliştirmeleri hedeflenmiştir (Ürey, 2013). Okul bahçesi uygulamaları ile sınıf içi uygulamaların yanında sınıf dışı uygulamalar da yaparak öğrencilerden iletişim kurma, sorumluluk alma, okula ve arkadaşlarına uyum sağlama, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi becerileri de informal olarak geliştirmeleri beklenmektedir. Okul bahçesi uygulamaları için öğretmen ve öğrencilerin yanında veliler, ilgili çalışma alanındaki uzmanlar (çiftçi, ziraat mühendisi, peyzaj mimarı, diyetisyen vb.), kamu kurum ve kuruluşları (belediyeler, il/ilçe tarım müdürlüğü vb.) ve sivil toplum örgütleri (ÇEVKOR, TEMA vb.)

de çalışma sürecine katılabilmektedirler. Özellikle uzman desteğinin varsa velilerden sağlanması veli katılımı açısından programın önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışma sürecinin alt yapı ve araç-gereç desteği için kamu ya da özel kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleri ile iletişime geçilmesi öğrencilerin bazı informal becerilere ulaşmaları açısından önemlidir. OBP, özellikle öğretmenlerin müfredatın önemi nedeniyle üzerinde çok fazla duramadıkları ara disiplin ilişkilendirmelerinden afetten korunma ve güvenli yaşam, girişimcilik, sağlık kültürü ve çevre ve kariyer bilinci gibi kazanımların oluşmasında da önemli bir işleyişe sahiptir.

Özellikle ülkemizdeki sınav kökenli öğretim uygulamaları dikkate alındığında öğrencilerin farklı derslere yönelik akademik başarı düzeyleri önem kazanmaktadır. Bu noktada disiplinler arası okul bahçesi programının programda kullanılan disiplinler üzerindeki etkisi merak uyandırmaktadır. Öte yandan ilgili literatür tarandığında sosyal bilgiler dersi ile fen ve teknoloji dersinin özellikle çevre eğitimi alanında disiplinlerarası olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların genellikle çevre okuryazarlığı (Artun, Uzunöz ve Akbaş, 2013; Karatekin, 2011a; Karatekin ve Aksoy, 2012); çevre sorunları ve çevre bilincinin geliştirilmesi ile (Açar, 2010; Ergin, 2011; Kayalı, 2010; Öcal, 2013; Polat, 2012; Tahiroğlu, Yıldırım ve Çetin, 2010) sosyal bilgiler öğretiminde çevre (Akan, 2010; Karatekin, 2011b; Selanik-Ay, 2010; Tanrıverdi, 2009) gibi konular üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu anlamda okul bahçesi programının sosyal bilgiler öğretimine etkisine ilişkin bir çalışmaya olan ihtiyaç açıktır. Yapılacak bu çalışmayla alanda bulunan eksikliğin giderileceği ve gelecek çalışmalara esin kaynağı olunacağına inanılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, disiplinler arası bir özelliğe sahip Okul Bahçesi Programı'nın sosyal bilgiler dersi kazanımları üzerindeki etkisini farklı değişkenler açısından değerlendirmektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki problem durumlarına cevap aranmıştır:

1. OBP, programda yer alan sosyal bilgiler dersi kazanımları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?

2. OBP'nin sosyal bilgiler dersi kazanımları üzerindeki etkisi farklı değişkenler açısından (cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, problem davranış düzeyleri ve problem davranış tipi) anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Yapılan çalışmada, önceden oluşturulmuş olan sınıf şubeleri aynen alınarak rastgele bir şekilde deney ve kontrol grupları belirlendiği için ve iç geçerliliği tehdit edebilecek tarih, test etme ve araç gibi kaynaklardan gelen hatalar ya da değişkenlerin her iki grup için de aynı etkiye sahip olması nedeniyle güçlü bir şekilde kontrol edilebileceğinden yarı deneysel yöntemin kullanılmasına karar verilmiştir. Yarı deneysel yöntemin kullanımında “denk olmayan kontrol gruplu ön test-son test deseni” kullanılmıştır (Erden, 1998). Bu desen, özellikle okullarda yapılan deneysel araştırmalarda uygulamayı kolaylaştırması ve okul düzenini bozmaması nedeniyle daha çok tercih edilen bir desen olarak görülmektedir (Çepni, 2010).

Araştırmanın Örneklemi

Araştırma Trabzon il merkezinde yer alan “A” İlköğretim Okulu’nda toplam 187 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. A ilköğretim okulunda ikili öğretim uygulanmakta olup, sabahçı grupta 5/A (N=36), 5/B (N=30) ve 5/C (N=27) şubeleri öğrenim görürken, öğlenci grupta 5/D (N=32), 5/E (N=29) ve 5/F (N=33) şubeleri öğrenim görmektedir. Uygulama sürecinde, 5. sınıf düzeyindeki şubelerde farklı uygulamalar oluşturmamak için sabahçı grupta yer alan şubelerin tamamı deney grubu olarak belirlenirken, öğlenci grupta yer alan şubelerin tamamı kontrol grubu olarak belirlenmiştir. İlgili sosyal bilgiler dersi kazanımlarının öğretiminde, kontrol grupları üzerinde herhangi bir müdahalede bulunulmazken, deney gruplarında Okul Bahçesi Programı (OBP) kullanılmıştır. Yapılan çalışmaya katılan öğrencilerin değişkenler açısından dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	Değişken Türleri	Kontrol Grubu (N=93)	Deney Grubu (N=94)
Cinsiyet (C)	Kız	46	43
	Erkek	47	51
Sosyoekonomik Düzey (SED)	Düşük	25	30
	Orta	49	42
	Yüksek	19	22
Problem Davranış Düzeyi (PDD)	Düşük	24	25
	Orta	37	32
	Yüksek	32	37
Problem Davranış Tipi (PDT)	Öğretimsel	35	43
	Yönetimsel	37	29

Veri Toplama Araçları

Araştırma öncesinde öğrenci profillerinin belirlenmesi için öğrencilere Sosyoekonomik Düzey Belirleme Anketi (McCoy Leah, 2005; Uzun ve Sağlam, 2005) ve Problem Davranışlar Ölçeği (Sadık, 2006) uygulanmıştır. Araştırma öncesinde ve sonrasında ise sosyal bilgiler dersine ait 8 kazanımın (EK-1) dikkate alındığı 15 soruluk Sosyal Bilgiler Dersi Başarı Testi (SBDABT) kullanılmıştır. SBDABT, kapsam ve yapı geçerliliği için uzman görüşlerine sunulmuş ve toplam 16 uzmandan görüş alınmıştır. Bu kapsamda SBDABT, 10 sınıf öğretmeni, sosyal bilgiler eğitimi alanında uzman 3 öğretim üyesi, 2 sosyal bilgiler öğretmeni ve test geliştirme alanında uzman 1 öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. Uzmanlardan, her bir soruyu kazanıma uygunluğu ve uygulanabilirliği için değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman incelemesi sonrasında, uzman görüşleri doğrultusunda düzeltme ve düzenlemeleri yapılan teste madde istatistik analizi uygulanmıştır. Madde analizi bir üst sınıfta öğrenim gören 65 öğrenciye uygulanmış ve testin KR-20 güvenilirlik katsayısı 0.71 olarak tespit edilmiştir. Deneysel işlem sırasında da örneklem grubundaki öğrencilerle testin güvenilirliği hesaplanmış ve KR-20 güvenilirlik katsayısı 0.74 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

SBDABT'nin değerlendirilmesinde, öğrencilerin testteki sorulara verdikleri doğru cevap sayısı dikkate alınmıştır. Her bir doğru cevap için öğrencilere 1 puan verilirken, yanlış ve boş bırakılan cevaplar için 0 puan verilmiştir. Testten alınabilecek minimum puan 0 (0x15), maksimum puan ise 15 (1x15)'dir. SBDABT'den elde edilen sonuçların analizinde SPSS.15 paket programından faydalanılmıştır. OBP'nin Sosyal Bilgiler dersi üzerindeki etkisini belirlerken ön ölçümlerin analizinde bağımsız t-testi kullanılırken, son ölçümlerin analizinde kovaryans analizi (ANCOVA) kullanılmıştır. ANCOVA yapabilmek için gerekli olan varyans homojenliği ve regresyon eğimlerinin eşitliği varsayımları incelenmiş ve ANCOVA'nın yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca OBP'nin çalışmada kullanılan değişkenler üzerindeki etkisini belirleyebilmek için ise iki yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA'nın varsayımı olan varyans homojenliği her bir değişken için test edilerek analize geçilmiştir. OBP'nin Sosyal Bilgiler Dersi üzerindeki etkisini belirlerken kontrol ve deney grubunda yer alan öğrencilerin ön ve son test puanlarından faydalanılırken, OBP'nin çalışmada kullanılan değişkenler üzerindeki etkisini belirleyebilmek için ön test ve son testlerin fark puanı olan erişim puanlarından faydalanılmıştır.

Araştırmanın Uygulama Süreci

Araştırma 2010-2011 eğitim öğretim yılının bahar döneminde uygulanmıştır. Kontrol grubunda yer alan öğrenciler, OBP'nin Sosyal Bilgiler Dersine ait ilgili kazanımlarını (EK-1) sınıf öğretmenlerinin rehberliğinde Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde herhangi bir müdahalede bulunulmadan edinmeye çalışmışlardır. Kontrol grubunda yapılan uygulamalarda ilgili kazanımlar farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı sınıf içi çalışmalarla kazandırılmaya çalışılmıştır. Deney grubu öğrencileri ise, ilgili kazanımları yine sınıf öğretmenlerinin rehberliğinde Serbest Etkinlik Çalışmaları Dersi (SEÇD) için geliştirilen Okul Bahçesi Programı (OBP)'nda edinmeye çalışmışlardır. Deney grubunda OBP'nin yapısı gereği hem sınıf içi hem de sınıf dışı uygulamalara yer verilmiştir. Araştırma öncesinde, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrenciler üzerinde profil belirleme çalışmaları yapılmış ve öğrenciler cinsiyetlerine, sosyoekonomik düzeylerine, problem davranış düzeylerine ve problem davranış tiplerine göre sınıflandırılmışlardır. Problem davranış düzeyleri düşük kabul edilen öğrenciler için problem davranış tipleri belirlenmemiştir. Bu nedenle OBP'nin problem davranış tipleri üzerindeki etkisini belirlerken problem davranış düzeyi düşük olan öğrencilerin verileri dikkate alınmamıştır. Öğrenci profillerinin belirlenmesi sonrasında, uygulama süreci öncesinde ön test ve uygulama süreci sonrasında son test yapılarak çalışma sonlandırılmıştır.

OBP, SEÇD kapsamında bir dönem boyunca uygulanmış ve bu süreçte öğrenciler bir yandan okul bahçesinin uygun bir alanında, bulundukları çevreye uygun bitkilerin ekim-dikim ve bakım faaliyetlerini yürütürken, bir yandan da yapmış oldukları etkinlikler ile ilgili derslere ait konular ile ilişki kurmuşlardır. OBP, Fen ve Teknoloji dersine ait etkinliklerin merkeze alındığı Türkçe, Matematik ve Sosyal Bilgiler gibi ders etkinliklerinin ise bunun etrafına serpiştirildiği disiplinler arası bir programdır. OBP, yarı esnek bir program olup program boyunca yapılan sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Sınıf içi uygulamalar kapsamında çalışma yapıları ile desteklenmiş çerçeve bir program kullanılırken, sınıf dışı uygulamalar tamamen esnek bırakılmıştır. Bu program kapsamında öğrenciler, fen kökenli etkinlikler yaparken yer yer ölçümler, tablolar, şemalar ve grafikler oluşturarak matematiksel uygulamalara; okuma metinleri, şiirler, akrostişler, 5N1K etkinlikleri ve hikâye unsurlarını belirleme etkinlikleriyle Türkçe dersi uygulamalarına; bölgemizin ekonomisine katkıda bulunma, bölgemizde yetişen ürünleri ve bunlarla uğraşan meslek gruplarını belirleme, ürün yetiştirme ve ürünü pazara çıkarma etkinlikleriyle Sosyal Bilgiler derslerine ait uygulamalara

katılmaktadırlar. Deney grubunda yapılan tüm bu uygulamalar için yapılandırmacı yaklaşımın 5E öğretim modeli kullanılmış ve bu modele göre çalışma yaprakları geliştirilmiştir. 5E öğretim modeli giriş, keşfetme, açıklama, derinleştirme ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır (Bybee, vd. 2006). Bu aşamalara göre geliştirilen çalışma yapraklarının keşfetme aşamasında daha çok fen ve teknoloji dersi etkinliklerine yer verilirken, açıklama aşamasında Türkçe dersi etkinliklerine ve farklı disiplinlerle ilişkilendirmenin yapıldığı derinleştirme aşamasında ise konuya uygun matematik ve sosyal bilgiler dersi etkinliklerine yer verilmiştir. Değerlendirme aşamasında ise alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri (kavram haritaları, yapılandırılmış grid, dallanmış ağaç, anlam çözümleme tabloları, bulmaca vb.) kullanılmıştır. Program çerçevesinde okul bahçesi uygulamaları için öğretmen ve öğrencilerin yanında ilgili mesleklere (çiftçi, ziraat mühendisi, gıda mühendisi, peyzaj mimarı, diyetisyen vb.) sahip veliler, kamu kurum ve kuruluşları (belediyeler, il/ilçe tarım müdürlüğü vb.) ve sivil toplum örgütleri (ÇEVKOR, TEMA vb.) de çalışma sürecine katılmışlardır. Bu katılım esnasında velilerden uzman desteği sağlarken, kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte sivil toplum örgütlerinden materyal desteği sağlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın Birinci Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci problem durumu çerçevesinde, OBP'nin programda yer alan sosyal bilgiler dersi kazanımları açısından öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin SBDABT'den elde ettikleri ön ve son test puanları dikkate alınmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin SBDABT'den elde ettikleri ön test puanları bağımsız t-testi ile karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Kontrol ve Deney Gruplarının SBDABT Ön Test Puanları Arasındaki Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Kontrol	93	4,82	1,80	185	1,349	0,180
Deney	94	4,51	1,38			

Tablo 2 incelendiğinde, kontrol ve deney gruplarının ön test puanları için yapılan bağımsız t testi sonucunda gruplar arasında akademik başarı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır [$t_{(185)}=1.349$, $p>0.05$]. Bu bulgu, uygulama öncesinde kontrol ve deney gruplarının sosyal bilgiler dersi kazanımları açısından birbirine yakın akademik başarı düzeyinde olduklarını göstermektedir.

Deney ve kontrol gruplarında yapılan uygulamaların son test puanları üzerindeki etkisini belirleyebilmek amacıyla kovaryans analizi (ANCOVA) yapılmıştır. ANCOVA için gerekli olan varyans homojenliği [$F=4.600$, $sd_1=1$, $sd_2=185$, $p=0.053>0.05$] ve regresyon eğimlerinin eşitliği [$F_{(3-185)}=22.394$, $p=0.061>0.05$] varsayımları incelenmiş ve verilerin ANCOVA için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Grupların ön test puanlarına göre düzeltilmiş son test ortalama puanları Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3: Kontrol ve Deney Gruplarının Düzeltilmiş Son Test Puanları

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş ortalama
Kontrol	93	8.72	8.63
Deney	94	10.61	10.70

Tablo 3 incelendiğinde, düzeltilmiş son test puanlarına göre kontrol grubunun son test ortalama puanı 8.72 iken, düzeltilmiş son test ortalama puanı 8.63 olarak hesaplanmıştır. Deney grubunun son test ortalama puanı ise 10.61 iken, düzeltilmiş son test ortalama puanı 10.70 olarak tespit edilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarının son test puanları birbirinden farklıdır. Oluşan bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için ANCOVA uygulanmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Ön Test Puanlarına Göre Düzeltilmiş Son Test Puanlarının Deney ve Kontrol Gruplarına Göre ANCOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Ön Test	149.927	1	149.927	26.398	0.000*
Gruplar (Ana Etki)	199.163	1	199.163	35.067	0.000*
Hata	1045.017	184	5.679		
Toplam	1363.102	186			

Tablo 4'te yer alan ANCOVA sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin ön test puanlarına göre düzeltilmiş son test puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir [$F_{(1-184)}=35.067$, $p=0.000<0.05$].

Araştırmanın İkinci Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi çerçevesinde, OBP'nin sosyal bilgiler dersi kazanımları üzerindeki etkisi farklı değişkenler (cinsiyet, sosyoekonomik düzey, etkinlik tipi, problem davranış düzeyleri, problem davranış tipi) açısından incelenmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin SBDABT'den elde ettikleri erişim puanları dikkate alınmıştır. Kontrol ve deney gruplarında yer alan öğrencilerin değişkenlere göre dağılımı, erişim puan ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5: Kontrol ve Deney Gruplarında Yer Alan Öğrencilerin Değişkenlere Göre Dağılımı, Erişim Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Değişken	Değişken Türü	Kontrol Grubu (N=93)			Deney Grubu (N=94)		
		N	$\bar{X}$	ss	N	$\bar{X}$	ss
Cinsiyet	Kız	46	4.89	1.87	43	5.81	2.62
	Erkek	47	2.89	1.59	51	6.35	3.07
Sosyoekonomik Düzey	Düşük	25	3.76	2.25	30	5.63	2.82
	Orta	49	4.08	1.65	42	5.59	2.64
	Yüksek	19	3.52	2.45	22	6.71	3.24
Problem Davranış Düzeyi	Düşük	24	4.62	1.62	25	5.90	2.66
	Orta	37	4.58	1.95	32	6.18	2.47
	Yüksek	32	2.50	1.72	37	6.24	3.32
Problem Davranış Tipi	Öğretimsel	35	3.62	2.14	43	6.76	3.19
	Yönetimsel	37	3.78	1.94	29	4.93	2.43
TOPLAM		93	3.88	1.99	94	6.10	2.87

Araştırma kapsamında kullanılan değişkenlerin ve grubun ortak etkisini birlikte görebilmek için faktöriyel ANOVA kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeni, grup ve grubun ortak etkisine yönelik ANOVA sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Cinsiyet Değişkeni, Grup ve Bunların Ortak Etkisine Yönelik ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Grup (G)	223.589	1	223.589	39.530	0.000*
Cinsiyet (C)	24.777	1	24.777	4.380	0.038**
Grup* Cinsiyet (G*C)	74.927	1	74.927	13.247	0.000*
Hata	1035.083	183	5.656		
Toplam	1366.000	186			

(*p<0.01 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır, **p<0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.)

Öğrencilerin başarı testinden elde ettikleri erişim puanları iki yönlü varyans analizi (2 grup X 2 cinsiyet) ile karşılaştırıldığında, puanlar arasında grup, cinsiyet ve grup*cinsiyetin ortak etkisine bağlı olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir [$F_{(G)}=39.530$, $p=0.000<0.01$; $F_{(C)}=4.380$, $p=0.038<0.05$; $F_{(G*C)}=39.530$, $p=0.000<0.01$]. Yapılan Post Hoc testinde bu farklılığın gruplarda deney grubu lehinde gerçekleştiği görülürken, cinsiyet değişkeninde ise erkek öğrenciler lehinde anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Ayrıca grup ve cinsiyetin ortak etkisi incelendiğinde, deney grubunda yer alan erkek öğrenciler lehinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Sosyoekonomik düzey (SED) değişkeni, grup ve grubun ortak etkisine yönelik ANOVA sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: SED Değişkeni, Grup ve Bunların Ortak Etkisine Yönelik ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Grup (G)	200.209	1	200.209	32.889	0.000*
SED	27.279	2	13.639	2.241	0.109
Grup* SED	5.540	2	2.770	0.455	0.635
Hata	1101.827	181	6.087		
Toplam	1366.000	186			

(*p<0.01 düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.)

Öğrencilerin başarı testinden elde ettikleri erişim puanları iki yönlü varyans analizi (2 grup X 3 SED) ile karşılaştırıldığında, puanlar arasında gruba bağlı olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir [$F_{(G)}=32.889$, $p=0.000<0.01$]. Yapılan Post Hoc testinde bu farklılığın deney grubu lehinde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 7 incelendiğinde, SED ve grup*SED'in ortak etkisine yönelik anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$F_{(SED)}=2.241$, $p=0.109>0.05$; $F_{(G*SED)}=0.455$, $p=0.635>0.05$]. Ancak Tablo 5'teki erişim puanlarına ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, OBP'nin uygulandığı deney grubunda özellikle yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin ($\bar{X}=6.71$) başarı puanlarında düşük ($\bar{X}=5.63$) ve orta ($\bar{X}=5.59$) düzeydeki öğrencilere göre daha fazla artış sağlandığı görülmektedir.

Problem davranış düzeyi (PDD) değişkeni, grup ve grubun ortak etkisine yönelik ANOVA sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: PDD Değişkeni, Grup ve Grubun Ortak Etkisine Yönelik ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Grup (G)	221.790	1	221.790	38.619	0.000*
PDD	42.324	2	21.162	3.685	0.027**
Grup*PDD	55.828	2	27.914	4.860	0.009*
Hata	1039.490	181	5.743		
Toplam	1366.000	186			

(* $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır, ** $p<0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.)

Öğrencilerin başarı testinden elde ettikleri erişim puanları iki yönlü varyans analizi (2 grup X 3 PDD) ile karşılaştırıldığında, puanlar arasında grup, PDD ve grup*PDD'nin ortak etkisine bağlı olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir [$F_{(G)}=38.619$, $p=0.000<0.01$; $F_{(PDD)}=3.685$, $p=0.027<0.05$; $F_{(G*PDD)}=4.860$, $p=0.009<0.01$]. Yapılan Post Hoc testinde bu farklılığın hem gruplarda hem de grubun ortak etkisinde deney grubunda yer alan orta ve yüksek problem davranış düzeyine sahip öğrenciler lehinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Problem davranış tipi (PDT) değişkeni, grup ve grubun ortak etkisine yönelik ANOVA sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: PDT Değişkeni, Grup ve Grubun Ortak Etkisine Yönelik ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Grup (G)	162.090	1	162.090	25.555	0.000*
PDT	24.938	1	24.938	3.932	0.048**
Grup*PDT	34.998	1	34.998	5.518	0.020**
Hata	887.978	140	6.343		
Toplam	1140.493	143			

(* $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır, ** $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.)

Öğrencilerin başarı testinden elde ettikleri erişim puanları iki yönlü varyans analizi (2 grup X 2 PDT) ile karşılaştırıldığında, puanlar arasında grup, PDT ve grup*PDT'nin ortak etkisine bağlı olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir [$F_{(G)}=25.555$, $p=0.000 < 0.01$; $F_{(PDT)}=3.932$, $p=0.048 < 0.05$; $F_{(G*PDT)}=5.518$, $p=0.020 < 0.05$]. Yapılan Post Hoc testinde bu farklılığın gruplarda ve grubun ortak etkisinde deney grubunda yer alan ve öğretimsel problem davranış düzeylerine sahip öğrenciler lehinde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Yapılan çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, OBP'nin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarılarının gelişiminde etkili bir program olduğu görülmektedir. Bu durumun, özellikle programın disiplinler arası özelliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. OBP'nin farklı disiplin alanlarında başarılı olan öğrenciler için ortak bir çalışma alanı olabileceği düşünüldüğünde, OBP aracılığı ile okullar disiplinler arası etkileşimin güçlü kılındığı bir öğrenme ortamına kavuşturulabilir. Ürey, Çepni, Köğce ve Yıldız (2013) de aynı örneklem grubu ile matematik kazanımlarını değerlendirdiği çalışmada benzer duruma vurgu yaparak, disiplinler arası öğrenme ortamlarının farklı zekâ tiplerine sahip öğrencileri bir araya getirdiğini ve bu öğrencilerin birbirlerinin güçlü ve zayıf yönlerini tamamlayabildiklerini ileri sürmektedir. OBP'nin disiplinler arası öğretim ortamı sunmasının yanında, program süresince yapılan bahçe uygulamalarının da etkili olduğuna inanılmaktadır. Bartosh vd. (2006) okul bahçesi uygulamalarının kavramsal öğrenme ve kazanımların edinimi gibi direkt etkilerden ziyade motivasyon, tutum, sosyal

ve bireysel becerilerin gelişimi gibi dolaylı etkilere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Yapılan çalışma kapsamında, merkezinde fen olan OBP ile öğrencilerin daha çok dolaylı etki altında kaldıkları ve bu etki ile sosyal bilgiler dersine yönelik akademik gelişimlerini artırdıkları düşünülmektedir. OBP sürecinde aile katılımının sağlanması (Hill vd., 2004; Keçeli-Kaysılı, 2008), kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte sivil toplum örgütleri ile iletişime geçilmesi (Papanastasiou, 2002), sınıf dışı öğrenme ortamlarının kullanılması (Özür, 2010) ve bu ortamlarda öğrencilerin esnek bırakılarak kendi öğrenme hızları ile çalışmalarını yürütebilmeleri akademik başarının artışıdaki dolaylı etkinin nedenleri olabilir. Programda yer alan sınıf içi uygulamaların ise sosyal bilgiler dersine yönelik kazanımlar açısından direkt bir etkiye sahip olduğuna inanılmaktadır. Sınıf içi uygulamalarda kullanılan ve disiplinler arası özelliğe sahip olan çalışma yaprakları bu etkinin nedeni olabilir. OBP süreci boyunca, kurulan okul bahçesinde öğrencilerin farklı ürünler yetiştirerek yetiştirdikleri ürünleri pazara çıkarmaları, öğrencilerin bölgedeki ekonomik faaliyetleri ve bu faaliyetlerdeki insan etkisini fark etmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca bu durum, öğrencilerin üretime katkıda bulunmaları konusunda görüş oluşturabilmelerine ve çevrelerindeki meslek gruplarını belirleyebilmelerine imkân sağlayabilmektedir. Özellikle yapılan çalışma süreci boyunca öğrencilerin farklı kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte sivil toplum örgütleri ile iletişime geçmiş olmaları kurumların insan yaşamı üzerindeki yerini belirlemesi noktasında öğrencileri bilinçlendirmiş olabilir. Bu bağlamda, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ait kazanımlar doğrultusundaki akademik gelişimlerini dolaylı bir etki yolu ile sağladıklarına inanılmaktadır.

Yapılan çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, OBP'nin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarı açısından cinsiyet, problem davranış düzeyi ve problem davranış tiplerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Her ne kadar öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri öğrencilerin akademik başarıları üzerinde bir farklılık göstermese de OBP'nin nispeten yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin akademik gelişimlerine katkı sağladığı görülmektedir. Özellikle yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler için uygulamaların rutinin dışında farklı uygulamalardan oluşması öğrencileri daha fazla motive ederek yapılan çalışmayı içselleştirmelerine neden olmuş olabilir.

OBP, sosyal bilgiler dersine yönelik kazanımlar açısından erkek öğrencilerin akademik gelişimleri lehinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Okul bahçesi uygulamalarına yönelik literatür incelendiğinde, özellikle erkeklerin akademik başarılarının gelişimi için okul bahçesi uygulamalarının etkili olduğu yönünde çalışmalara daha sık

rastlanmaktadır. Bu durum, toplumun cinsiyetlere yüklediği toplumsal rollerden kaynaklanabilir. Toplumda bedensel işler gerektiren çalışmaların erkekler tarafından yapılması gerektiği düşüncesi kız öğrencilerin bahçe uygulamalarına istendik düzeyde katılmamasına neden olmuş olabilir. Ayrıca OBP'nin sınıf dışı uygulamalarının, sınıf ortamından bağımsız, sınırları ve kuralları belirgin olmayan, aksiyon kökenli ve sosyalizasyona açık çalışmalar olması da bu durumun bir nedeni olabilir. Erkek öğrencilerin sınırları ve kuralları katı çizgilerle belirlenmiş olmayan ve sosyalizasyona açık öğrenme ortamlarında akademik olarak daha fazla başarılı oluyor olması (King ve Gurian, 2006; Özden, 2008) OBP'nin grup çalışmaları ve sınıf dışı öğrenme ortamlarının erkek öğrencilerin akademik gelişimlerine daha uygun olduğu şeklinde yorumlanmasına sebep olabilir. Öğrenme durumlarını etkileyen faktörlerden birinin de sınıf dışı ortamlarından doğan güvensizlik ortamı ve korkular olduğu (Bixler, vd., 1994) düşünüldüğünde, erkek ve kız öğrencilerin sınıf dışı uygulamalara bağlı öğrenme durumları arasındaki farklılık daha iyi anlaşılabilir. Erkek öğrencilerin, okul bahçesi uygulamalarında güven sorunlarını ve korkularını deneyim ederek geçirmeleri nedeniyle kız öğrencilere nazaran daha başarılı oldukları düşünülmektedir. Kız öğrencilerin OBP'nin sınıf dışı uygulamalarında doğrudan deneyimler yerine korku ve güven sorunlarını öğretmenlerinden bilgi alarak hafifletmeye çalışıyor olması erkeklere oranla motivasyon kaybına neden olabilmektedir.

Yapılan çalışmadan elde edilen veriler OBP'nin özellikle yüksek ve orta problem davranış düzeyine sahip öğrencilerin akademik gelişimleri üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, OBP'ye katılan öğrencilerde problem davranış düzeyi yükseldikçe akademik başarıdaki gelişim artmaktadır (Bkz. Tablo 5). Oysa yapılan araştırmalar öğrencilerin problem davranış düzeyleri ile akademik başarıları arasında ters bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir (NEETF, 2010; Sucuoğlu ve Özokçu, 2005; Taylor, vd., 2001). Yapılan çalışmadan elde edilen ve özellikle öğretimsel problem davranışlara sahip öğrencilerin akademik gelişimlerinde anlamlı bir farklılığın ortaya çıkması da OBP'nin önemini ortaya koyması açısından önemlidir. Bu durum, okul bahçesi uygulamasının özellikle öğretim kaynaklı problem davranış sergileyen öğrenciler açısından daha etkili bir uygulama olduğu sonucunu ortaya koymaktadır (Louv, 2008). OBP'nin özellikle sınıf dışı uygulamalarının bu durumu tetiklediği düşünülebilir. Sınıf içi çalışmalarda öğrencilerle kurulması güç olan iletişim sürecinin OBP'nin sınıf dışı uygulamaları aracılığıyla çok daha etkili gerçekleştiği söylenebilir. Özellikle akademik açıdan sorun yaşayan ve buna bağlı olarak sınıf içi ortamlarda kendini daha farklı şekilde ortaya koymaya

çalışan ve beraberinde sınıf içi problem davranışların doğmasına neden olan öğrencilerin okul bahçesi uygulamaları ile kendilerini ifade edebilme fırsatı buldukları düşünülmektedir. Öğrencilerin kendilerini ifade edebilme becerileri, özgüven ve motivasyon ile birlikte başarının oluşmasına neden olabilir (Poston, vd., 2005). Ayrıca, öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin fiziksel, mental, sosyal ve ruhsal sağlıkları açısından okul bahçesi uygulamalarının etkin bir rehabilitasyon ortamı sunuyor olması (Dyment ve Bell, 2008), öğretimden kaynaklanan problem davranışlar sergileyen öğrenciler açısından oldukça önemlidir. Çünkü bu tür ortamlarda öğretmen görünmez duvarlar aracılığıyla arzu ettiği disiplin ortamını beden dili aracılığıyla oluşturarak öğrencileriyle iletişimini kuvvetlendirebilmektedir (Sadık, 2006). Bu tür ortamların, öğretmene beden dilini daha fazla kullanma imkânı sunması açısından da faydalı olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

1. OBP, disiplinler arası bir program özelliğine sahip olması, sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalardan oluşması ve öğrencilere alternatif bir öğrenme ortamı sunması nedeniyle sosyal bilgiler dersine yönelik akademik gelişimi sağlamıştır.

OBP öğrenme ortamının bütün disiplinlere açık bir alan olması, bu ortamın tüm disiplinlerdeki öğretmenler tarafından aktif olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır. Bu kapsamda okul ortamlarında oluşturulacak okul bahçeleri ile ilköğretim programlarında yer alan tüm disiplinlerin ilgili öğrenme ortamından faydalanmaları önerilmektedir. Ayrıca OBP kapsamında yapılacak çalışmalar veli, uzman ve Sivil Toplum Örgütleri ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenmeli ve öğrencilerin bu örgüt ve kurumlarla yapacakları etkinlikler çerçevesinde iletişime geçmeleri sağlanmalıdır.

2. OBP, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarılarının gelişimi açısından hem erkek hem de kız öğrencilerin gelişimi üzerinde etkili sonuçlar gösterse de, erkek öğrencilerin akademik gelişimleri lehinde anlamlı sonuçlar vermektedir.

OBP, özellikle kız öğrencilerin fen derslerine karşı ilgi ve motivasyonlarını sürekli kılmak ve akademik gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla okullarda yaygınlaştırılabilir. Okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm aşamalarda kullanılabilen OBP, etkinlikler açısından öğrenci düzeylerine ve cinsiyetlerine göre şekillendirilerek kullanılabilir. Özellikle literatür tarafından da destek bulan ekim, dikim ve bakım etkinlikleri erkek

öğrencilere yaptırılırken, çevre düzenlemesi, yönetim ve organizasyon etkinlikleri kız öğrencilere yaptırılabilir.

3. OBP, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarılarının gelişimi açısından sosyoekonomik düzey değişkenleri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Ancak sosyoekonomik düzeyi yüksek öğrencilerin akademik gelişim ortalamalarının düşük ve orta düzeydeki öğrencilere göre nispeten daha yüksek olduğu görülmektedir.

OBP'nin yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler tarafından daha fazla benimsenmesi programın bu gruptaki öğrenciler için yeni ve farklı bir durum olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu durumda düşük ve orta sosyoekonomik düzey grubundaki öğrencilerin ilgi ve motivasyonlarını sürekli hele getirmek gerekebilir. Bunun için, düşük ve orta sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler için yeni ve farklı olabileceği düşünülen çalışmaların programa entegrasyonu sağlanmalıdır. Örneğin bahçe uygulamaları sırasında fotoğraflarının çekilmesi, kameraya kaydedilmesi ve hatta çalışmanın bilgisayar ortamına taşınması gibi uygulamalar bu kapsamda önerilmektedir.

4. OBP, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarılarının gelişimi açısından orta ve yüksek problem davranış düzeyleri değişkeni üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.

5. OBP, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarılarının gelişimi açısından hem öğretimsel hem de yönetsel problem davranışlar gösteren öğrencilerin gelişimi üzerinde etkili sonuçlar gösterse de, öğretimsel problem davranışlara sahip öğrencilerin akademik gelişimleri lehinde anlamlı sonuçlar vermektedir.

Özellikle sınıf içi ortamlarda enerjilerini farklı bir şekilde dışa vurma gayretiyle problem davranışlar sergileyen öğrencilerin akademik olarak başarısızlıkları, okul bahçesinde yapacakları uygulamalarla hafifletilebilir (Copley, 2011). Böylece öğrenciler enerjilerini doğru zamanda doğru yerlerde kullanarak problem davranışlardan uzaklaşabilir ve OBP kapsamında yapacakları uygulamalarla birlikte akademik anlamda gelişim gösterebilirler. Bu nedenle okullarda okul bahçesi uygulama alanları oluşturulmalı ve ilgili derslere yönelik kazanımlar okul bahçelerinde verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Açar, S., 2010. İlköğretim sosyal bilgiler dersinde gözlem gezisi uygulamasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine ve çevre duyarlılığına etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ağaoğlu, Y. S., 2002. Türkiye’deki üniversitelerin rekreasyon programlarının geliştirilmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akcan, S., 2010. Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı çevre eğitim unsurları (Bilecik örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akın, Z. Ş., 2006. Çocuklar için iyileştirme bahçeleri, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aktan, C.C., 2007. *Yüksek Öğretimde Değişim: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar. Değişim Çağında Yüksek Öğretim: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar*. İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayını.
- Artun, H., Uzunöz, A. ve Akbaş, Y., 2013. II. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okur-yazarlık düzeylerine etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 1-14.
- Bartosh, O., Tudor, M., Ferguson, L. and Taylor, C., 2006. Improving test scores through environmental education: Is it possible? *Applied Environmental Education and Communication*, 5(3), 161–169.
- Binbaşıoğlu, C., 2000. *Okulda ders dışı etkinlikler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bixler, R., Carlisle, C., Hammitt, W. and Floyd, M., 1994. Observed fears and discomforts among urban students on field trips to wildland areas. *The Journal of Environmental Education*, 26(1), 50–64.
- Bulut, Y. ve Göktuğ, T. H., 2006. Sağlık bulma yönünde çevresel bir etken olarak iyileştirme bahçeleri. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 9-15.
- Bybee, R.W., Taylor, A.J., Gardner, A., Scotter, P.V., Powell, J.C., Westbrook, A., et al., 2006. The BSCS 5E instructional model: Origins, effectiveness and applications. <http://www.bscs.org>. adresinden 21.11.2010 tarihinde edinilmiştir.
- Çepni, S., Aydın, M., Haşıloğlu, M. A. and Ürey, M., 2012. The first steps on agricultural education in Turkish elementary schools: The school garden project. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies*, 4(3), 1589-1602.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş* (5. Baskı), Trabzon: Celepler Matbaacılık.

- Çukur, D. ve Özgüner, H., 2008. Kentsel alanda çocuklara doğa bilinci kazandırmada oyun mekânı tasarımının rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A(2), 177-187.
- Duruhan, K. ve Demir, S., 2005. Resmi ve özel ilköğretim okullarındaki eğitici kol çalışmalarının amaçlarına ulaşma düzeyine ilişkin öğrenci görüşleri (Kayseri ili örnekleme). *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 175-185.
- Dymont, J. E. and Bell, A. C., 2008. Grounds for health: The intersection of green school grounds and health-promoting schools. *Environmental Education Research*, 14(1), 77-90.
- Erden, M., 1998. *Eğitimde program değerlendirme (3. Baskı)*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergin, E., 2011. Çevre bilinci geliştirmede sosyal bilgiler dersinin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri (Elazığ ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, E. ve Hamalosmanoğlu, M., 2012. İlköğretim 4. sınıf fen ve teknoloji ders kitabındaki çevre içerikli etkinliklerin disiplinler arası yaklaşım yönünden incelenmesi, *Journal of European Education*, 2(1).
- Haşiloğlu, M. A., 2009. Yapılandırmacı öğrenme kuramına göre tarım kültürü konusunda materyal geliştirilmesi ve uygulanması, Yayımlanmamış doktora tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Hill, N., Castellino, D., Lansford, J., Nowlin, P., Dodge, K. and Bates, J., 2004. Parent academic involvement as related to school behavior, achievement, and aspirations: Demographic variations across adolescence. *Child Development*, 75(5), 1491-1509.
- İşler, A.Ş., 2004. Sanat eğitiminde disiplinlerarası-tematik yaklaşım. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı.163.
- Jacobs, H.H., 1989. Descriptions of two existing interdisciplinary programs. H.H. Jacobs (Ed.), *Interdisciplinary curriculum: Design and implementation*. Alexandria, VA: ASCD.
- Karaküçük S., 1999. *Rekreasyon (Boş zamanları değerlendirme) (3. Baskı)*: Ankara: Bağırçan Yayınevi.
- Karatekin, K., 2011a. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karatekin, K., 2011b. Sosyal bilgilerde çevre eğitimi. İçinde R. Turan, A. M. Sümül ve H. Akdağ (Eds.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar* (s. 270-288). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Karatekin, K. ve Aksoy, B., 2012. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 7 (1), 1423-1438.

- Kayalı, H., 2010. Sosyal bilgiler, Türkçe ve sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 258-268.
- Keçeli-Kaysılı, B., 2008. Akademik başarının arttırılmasında aile katılımı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 69-83.
- King, K. and Gurian, M., 2006. Teaching to the minds of boys. *Educational Leadership*, 64(1), 56-58.
- Louv, R., 2008. *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Chapel Hill, North Carolina: Algonquin Books.
- McCoy, L. P., 2005. Effect of demographic and personal variables on achievement in eighth-grade algebra. *Journal of Educational Research*, 98(3), 131.
- Öcal, T., 2013. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 333-352.
- Özdemir, A. ve Yılmaz, O., 2009. İlköğretim okulları bahçelerinin çocuk gelişimi ve sağlıklı yaşam üzerine etkilerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 181, 121-130.
- Ozden, M., 2008. Environmental awareness and attitudes of student teachers: An empirical research. *International Research on Geographical and Environmental Education*, 17(1), 40-55.
- Özgüner, H., 2004. Doğal peyzajın insanların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerine etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 97-107.
- Özür, N., 2010. Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Papanastasiou, C., 2002. Effects of background and school factors on the mathematics achievement. *Education Research and Evaluation*, 8(1), 55-70.
- Polat, S., 2012. Öğretmen adaylarının (sosyal bilgiler, fen bilgisi, ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi, Türkçe) çevre sorunlarına yönelik tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Poston, S. A., Shoemaker, C. A. and Dzewaltowski, D. A., 2005. A comparison of a gardening and nutrition program with a standard nutrition program in an out-of-school setting. *HortTechnology*, 15(3), 463-467.
- Saban, A., 2002. *Çoklu zekâ teorisi ve eğitim, geliştirilmiş (2. Baskı)*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sadık, F., 2006. Öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışlarla baş edebilme stratejilerinin öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre incelenmesi ve güvengen disiplin modeli temele alınarak uygulanan eğitim

programının öğretmenlerin baş etme stratejilerine etkisi, Yayınlanmamış doktora tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Schorling, R., 1998. *Orta dereceli okullarda genel öğretim metodu*, s.290.
- Selanik-Ay, T., 2010. Sosyal bilgiler dersinde çevre bilinci kazandırmada medya ürünlerinden yararlanmaya ilişkin öğrenci görüşleri. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 76-93.
- Tahiroğlu, M., Yıldırım, T. ve Çetin, T., 2010. Değer eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 231-248.
- Tanrıverdi, B., 2009. Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34 (151), 89-104.
- Taşdemir, M. ve Taşdemir, A., 2011. İlköğretim müfredatındaki fen ve dil temelli derslerin disiplinlerarası yaklaşımla incelenmesi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 217-232.
- Türkeli, Y., 2002. İlköğretim fen eğitiminde disiplinler arası yaklaşım/zeka ve mesleklerle ilişkisi. http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek-5/b_kitabi/PDF/Fen/Panel/t47.pdf. adresinden 12.03.212 tarihinde alınmıştır.
- Türkmen, H., 2010. İnformal (sınıf dışı) fen bilgisi eğitimine tarihsel bakış ve eğitimimize entegrasyonu. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (39), 46-59.
- Uzun, N. ve Sağlam, N., 2005. Sosyoekonomik durumun çevre bilinci ve çevre başarısı üzerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 194-202.
- Ürey, M., 2013. Serbest etkinlik çalışmaları dersine yönelik fen temelli ve disiplinlerarası okul bahçesi programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, Yayınlanmamış doktora tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ürey, M., Çepni, S., Köğce, D ve Yıldız, C., 2013. Serbest etkinlik çalışmaları dersi kapsamında geliştirilen disiplinlerarası okul bahçesi programının öğrencilerin bazı matematik kazanımları üzerine etkisinin değerlendirilmesi, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 10(3), 37-58.
- Yıldırım, A., 1996. Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-94.

EK-1. OBP’de Yer Alan Sosyal Bilgiler Dersi Kazanımları

1. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetleri fark eder.
2. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetler ile coğrafi özellikleri ilişkilendirir.
3. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere ilişkin meslekleri belirler.
4. Ekonomideki insan etkisini fark eder.
5. Üretime katkıda bulunma konusunda görüş oluşturur.
6. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.
7. Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.
8. Kurumların insan yaşamındaki yeri noktasında görüş oluşturur.

Başvuru: 07.01.2014

Yayına Kabul: 03.02.2015